

Coolia 25(4), oktober 1982

MYCOLOGISCHE BELEVENISSEN IN DE ALPEN

J. FRENCKEN, J. Geradtsweg 71, 1222 PN HILVERSUM

SUMMARY

The author describes his mycological observations in the Swiss Alps. The macroscopically recognizable Basidiomycetes found in the autumn of the past years are treated.

Een paar jaar achtereen heb ik de gelegenheid gehad enige tijd in het najaar in de Zwitserse Alpen door te brengen. Dat was in het kanton Wallis, het stroomgebied van de Rhône. Daarvoor kende ik Wallis alleen maar uit de zomermaanden. En die zijn daar meestal erg droog, zodat ik in die tijd weinig paddestoelen heb gevonden. De laatste vier jaar echter heb ik in de maanden september en oktober in de Walliser bergen kunnen rondzwerven. Voor de paddestoelenstudie was vooral 1981 zeer gunstig. Er is in de herfst van dat jaar veel regen gevallen. En tot half november is het niet echt koud geweest. Tussen de 800 en 2500 meter was de rijkdom aan fungi vaak overweldigend. En dat was vooral het geval in de natuurlijke Larix-Piceabossen op de hellingen. Beneden in het Rhônedal vind je meer de Grijze els en espen en berken. De berk kun je echter nog tot wel 2000 meter aantreffen. Aan de bovengrens van de hellingbossen staan hier en daar wat Arven (*Pinus cembra*). Dat is het gebied van de Notenkrakers. *Suillus grevillei* (Klotzsch) Sing. kom je overal waar een Larix staat tegen. Dat geldt ook voor *Suillus aeruginascens* (Secr.) Snell en de variëteit *bresadolae* (Quél. in Bres) Mos. die wat bruiner van kleur is. Veel zeldzamer is *S. tridentinus* (Bres.) Sing. Maar die kun je soms toch wel met enkele tientallen bij elkaar vinden. Kom je nu wat hoger, daar waar de Arven staan, dan kun je het geluk hebben *Suillus sibiricus* Sing. en *S. placidus* (Bon.) Sing. te vinden. Dat is me maar één keer overkomen, een jaar of tien geleden in het Saasdal (één van de bekende zijdalen van de Rhône) op plm. 2600 meter, waar je zo langzaam de overgang krijgt naar de stenige alpweiden. Een zeer algemene Larix-klant is *Boletinus cavipes* (Klotzsch.) Kalchbr. Die vind je soms in groepen van vele tientallen exemplaren bij elkaar. Van de Melkzwammen is vooral *Lactarius porninsis* Roll. onder Larix overal algemeen. Met zijn mooie oranje-gele hoedkleur valt hij erg op. De witte melk is eerst zoet van smaak, maar al

gauw gaat die smaak over in bitter. Hij heeft een dubbelganger, die echter meer gezondeerd is en vaak ook wat groter. Het is *L. bresadolianus* Sing., een sparrenbegeleider met zeer scherp smakende melk. Kühner en Romagnesi (1953) noemen hem *L. zonarioides*. En dat klopt dan wel, want alle exemplaren die ik vond hadden duidelijke ringen op de hoed. In een heel ander terrein vond ik langs een bisse of Wasserleite met veel loofhout-begroeiing nóg een scherp smakende gele melkzwam nl. *L. scrobiculatus* (Scop. ex Fr.) Fr. met die merkwaardige gevlekte steel. Ook nu weer vele tientallen. Ik moet u nóg enkele Larixbegeleiders noemen. *Gomphidius maculatus* (Scop.) Fr. en *Tricholoma psammopus* (Kalchbr.) Quél. waren weliswaar niet zo talrijk, maar zo nu en dan vond je er toch wel enkele. Wel talrijk waren twee Wasplaten. Knalgele dingen met aanvankelijk witte lamellen. Als ze wat ouder worden kleuren ook die geheel geel. Het zijn *Hygrophorus lucorum* Kalchbr. en *H. speciosus* Peck. Van deze laatste moet ik er nog bij vertellen, dat jonge verse exemplaren weliswaar een gele hoed hebben, maar dat de "ausgeprägte sitzenförmige kleine Buckel" fraai oranje gekleurd is. (Schweizer Pilztafeln - Band V. 1972).

Houtzwammen waren er te kust en te keur. De laatste tientallen jaren worden de bossen met veel minder zorg behandeld dan vroeger het geval was. Je vindt daarom overal omgewaaide bomen, lawineslachtoffers, stapels hout die er al jaren zo liggen enz. Zo is bijvoorbeeld *Fomitopsis pinicola* (Sow. ex Fr.) Karst. een soort die je overal in de naaldbossen tegenkomt. Op een zeer dikke, wel zo'n vier- à vijfhonderd jaar oude Larix (er staan daar ergens langs de Rhône nog een stuk of 15 van die reuzen bij elkaar) vond ik een paar jaar geleden *Laricifomes officinalis* (Vill. ex Fr.) Kotl. & Pouz. Volgens Jahn (1979) is het een erg zeldzame soort. Hij wijst dat aan het feit, dat deze zwam al vele eeuwen lang verzameld is voor de pharmacie. Eveneens zeldzaam is een op Larix groeiende lakzwam nl. *Ganoderma valesiacum* Boud. Op afgezaagde Larix-stompen kom je nog al eens *Lentinus lepideus* (Fr.) ex Fr. tegen. Die kun je in de zomer al vinden en dan meestal helemaal uitgedroogd en keihard. De fraaie *Pycnoporus cinnabarinus* (Jacq. ex Fr.) Karst. heb ik maar op één plaats gevonden. Hij groeide op een berk.

Van het geslacht *Cystoderma* heb ik binnen het tijdsbestek van een paar weken vijf soorten onder ogen gekregen. Het waren *C. amiantinum* (Scop. ex Fr.) Fay., *C. carcharias* (Pers. ex Secr.) Fay. en *C. fallax* Smith & Sing., *C. granulorum* (Batsch ex Fr.) Fay. en *C. cinnabarinum* (A. & S. ex Secr.) Fay. *Gyromitra esculenta* Pers. heb ik eens gevonden in het voorjaar van 1980, toen ik zowel in de lente als in de herfst in Wallis ben geweest. Dat geldt ook voor *Sarcosphaera eximia* (Dur. & Lév.) R. Maire. In Dähncke en Dähncke (1974) staat onder nummer 663 een zeer fraaie afbeelding. In september van het vorig jaar vond ik in het Turtmantal (eveneens een zijdal van de Rhône-vallei) *Gyromitra infula*

(Schaeff. ex Pers.) Quél. op een brandplek in een sparrenbos. Uit dit zelfde dal komt een klein aardig melkzwammetje, grijs van hoed en steel en met wat geelachtige lamellen: *Lactarius lepidotus* Smith & Hesler. Slechts twee exemplaren onder *Alnus viridus*, de Groene Els die langs de beken groeit tot vaak zeer hoog de helling op. Kühner heeft dit zwammetje gevonden in de twintiger jaren in de Haute Savoye onder *Alnus*. Jules Favre kende *L. lepidotus* uit Graubünden en Bresadola heeft de soort gezien in Zuid-Tirol. Neuhoft heeft dit melkzwammetje echter nooit onder ogen gehad. Een op *Amanita inaurata* lijkende soort (en ik dacht ook eerst toen ik hem uit de verte zag dat die het was) die ik in een naaldbos vond op ongeveer 1800 meter bleek *Amanita subalpina* te zijn. De steel is wel iets "getijgerd", maar de volva is wit. Je vindt dus op de hoed witte en niet grijze plakjes. *Tremiscus helvelloides* (DC. ex Pers.) Donk heb ik maar op één plek gevonden. Die hadden we indertijd in België in de "Grande Tinaumont" veel meer en ook veel beter ontwikkeld. Toch moet hij in Wallis vrij algemeen zijn. Dat beweert tenminste Jaccottet (1957) in het van mooie platen voorziene boekje "Les Champignons dans la Nature". *Spathularia flavida* Pers. ex Fr. was echter wel overal te vinden en dan vaak ook nog in grote aantallen.

"Leuco"-soorten kom je in de Alpen nog al eens tegen. Zo bijvoorbeeld van het geslacht *Leucopaxillus* de bitter smakende soort uit naaldbossen: *L. amarus*, die tegenwoordig *L. gentianeus* (Quél.) Kotl. heet. Het is een stevige bruine paddestoel met fraai-witte dichtopeenstaande lamellen. En dan de enorm grote soort *L. giganteus* (Fr.) Sing. Ze staan in dichte drommen in de weilanden in vaak zeer grote kringen van wel 30 meter doorsnee. De vegetatie vlak om de vruchtlichamen is volkomen dood. Ik heb hoeden gemeten van ruim 25 cm. doorsnee. Aanvankelijk zijn ze wit, later worden ze bruin van kleur. Dan is er ook nog *L. candidus* (Bres.) Sing. Die is wat kleiner en spierwit. Daarvan heb ik maar één keer enkele exemplaren gevonden aan de rand van een bos. Een andere lichtsporige "donkerspoorder" is *Leucocortinarius bulbiger* (A. & S. ex Fr.) Sing. In een sparrenbos vond ik eind september vele tientallen exemplaren. Vlak daarbij stond *Leucocoprinus brebissonii* (God.) Locq.

Russula's waren er veel, zowel aan soorten als aan individuen. *R. nauseosa* (Pers. ex Schw.) Fr. ss. Bres. bijvoorbeeld was zeer algemeen. In de naaldbossen is *R. queletii* Fr. niet zeldzaam. Eens heb ik een veel daarop lijkende soort gevonden. Er was echter geen naaldbos in de wijde omtrek te bekennen. Er stonden wel berken. Het bleek *R. gracilis* Burl. te zijn. Marchand (1977) geeft daarvan onder nummer 447 een zeer goede afbeelding en noemt hem *R. gracillima* J. Schff. Vlak naast elkaar stonden in een sparrenbos *R. aeruginea* Lindbl. die ook in de Alpen een heel algemene soort is en *R. mustelina* Fr. die ik nog nooit eerder gezien had.

Beide zijn het stevige soorten van ongeveer gelijke grootte. *R. aeruginea* is licht beige tot groenachtig van kleur, *R. mustelina* is mooi hazelnootbruin. De eerste reageert zwak op ijzersulfaat, de tweede wordt meteen oranje. Ook hiervan geeft Marchand onder nummer 414 een voortreffelijke afbeelding. Een andere naaldbosbewoner is *R. firmula* J. Schff. Hij heeft een paarse hoed, donkergele lamellen en een scherpe smaak. Dan was er hier en daar ook nog *R. integra* L. ex Fr. ss. *R. Mre.* Een forse soort met lichtgele lamellen en een bruinachtige hoed. Aan de steelbasis zijn vaak wat donkere vlekjes te zien. Helaas heb ik slechts één maal de mooiste *Russula* die ik ken gevonden: *R. aurata* (With.) ex Fr. Die kan al vroeg in het jaar te voorschijn komen. Marchand vermeldt een vondst van een twintigtal exemplaren eind mei. Ik vond hem begin oktober in een met wat *Larix* vermengd sparrenbos. Helaas slechts één exemplaar.

Op de plek waar ik *Leucocortinarius bulbiger* vond, stonden ook vele forse *Phlegmaciums*: donkerbruin van kleur met een gele cortina. Op de hoed wat druppelachtige vlekjes. Het was heel mooi materiaal. En dan denk je: daar moet ik toch wel uitkomen. Na veel gesnuffel in diverse boeken heb ik maar aangenomen, dat het *Ph. guttatum* R. Henry moest zijn.

Tot slot nog wat soorten van de hooi- en weilanden. Omdat er geen kunstmest gestrooid wordt kun je er vele soorten Wasplaten vinden. *Camarophyllus virgineus* (Wulf. ex Fr.) Karst. en *C. niveus* (Scop. ex Fr.) Wünsch zijn zeer algemeen. *C. pratensis* (Pers. ex Fr.) Kummer was er maar weinig. In het Lötschental heb ik enkele jaren geleden op plm. 2000 meter *C. cinereus* (Fr.) Karst. gevonden. Van de kleurrijke soorten kon je zo hier en daar *Hygrocybe coccinea* (Schff. ex Fr.) Kummer, *H. punicea* (Fr.) Kummer en een enkele keer *H. aurantiosplendens* R. Haller vinden. Parasolzwammen (*Macrolepiota procera* (Scop. ex Fr.) Sing.) waren er in de maand oktober 1981 in zeer grote aantallen. Je zag ze zowat overal. Op de weilanden soms met honderden (vaak in mooie heksenkringen), doch even goed in de bossen en op allerlei rommelige plekjes. *Langermannia gigantea* (Batsch ex Pers.) Rostk., de Reuzenbovist was ook niet zeldzaam. Meestal hadden ze maar een kort bestaan. Ik denk dat ze door deze of gene stadse mens wel gegeten werden. De boeren daar moeten er niets van hebben. Talrijk was *Melanoleuca subalpina* (Britz.) Brsky & Stangl, die we vroeger *M. evenosa* noemden. Soms waren ze wat geel, maar jonge exemplaren vielen al uit de verte op door hun witte kleur. Het is een soort die je al eind mei, begin juni kunt vinden. En soms zelfs zeer hoog, op de "echte" alpweiden die boven de boomgrens liggen. Daar heb ik vroeger ook eens midden in de zomer zo tegen de 3000 meter een kleine *Myxadium* gevonden. Het bleek *Cortinarius (Myxadium) favrei* Mos. ex Henderson te zijn. Champignons waren er niet veel in 1981. Een paar soorten heb ik op naam kunnen

brengen. Dat zijn *Agaricus meleagris* J. Schff., *A. campester* (L.) Fr., *A. silvicola* (Vitt.) Sacc. en *A. macrocarpus* (Moell. et Schff.) Pilat.

Aangezien ik mijn mikroskoop niet meegenomen had, heb ik vele vondsten niet kunnen determineren. Ik heb me dus maar beperkt tot de goed herkenbare soorten. Wel had ik een hele serie boeken meegenomen met behulp waarvan ik dan toch nog heel wat vondsten op naam heb kunnen brengen. Uiteraard was Moser (1978) mijn leidsman. Maar veel steun had ik ook van een al wat ouder boekje van Jahn (1949). De Zwitserse Mycologische Vereniging ("Verband schweizerischer Vereine für Pilzkunde") heeft indertijd een serie van vijf bandjes uitgegeven onder de titel "Schweizer Pilztafeln" (1965-1972). Ook daarmee heb ik vele vondsten op naam kunnen brengen.

LITERATUUR

- Dähncke, R.M. & Dähncke, S.M. (1979). 700 Pilze in Farbfotos. Stuttgart.
 Jaccottet, J. (1957). Les Champignons dans la Nature. Neuchâtel.
 Jahn, H. (1949). Pilze rundum. Hamburg-Koenigstein.
 Jahn, H. (1979). Pilze die an Holz wachsen. Herford.
 Kühner, R. & H. Romagnesi (1953). Flore analytique des Champignons supérieurs.
 Marchand, A. (1977). Champignons du Nord et du Midi. Tome V (Les Russules). Perpignan.
 Moser, M. (1978). Die Röhrlinge und Blätterpilze. Stuttgart.
 Schweizer Pilztafeln I - V. (1965-1972). Zürich-Luzern.

